

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1983

BRNO 1985

Zdeněk Měřínský, AŮ ČSAV Brno, Miroslav Plaček, Strážnice
/Obr. 32/

2,2 km západoseverozápadně od Plavče se nacházejí na skalnaté ostrožně, vybíhající stejným směrem nad ohyb Plenkovického potoka, zbytky hradu Lapikus. Plochý okraj hlubokého údolí přechází v zužující se hřbet, jenž byl překopán 8 m širokým příkopem. Za ním je téměř 50 m dlouhé předhradí beze stop nějakých objektů. Přístupová cesta vede též po severním úbočí pod předhradím a do velkého šíjového příkopu ústí na protipřístupný objektu brány. Napravo přitom zůstává oválná, nízkým valem uzavřená proláklina se skalnatým ústím snad původní studny.

Objekt brány s nárožním pilířem byl přistavěn na spáru k ohradní zdi nádvoří, zesílené obdobným opěrákem a uchované v délce 43 m. Na západě byla asi nějaká budova s výpadní brankou, z níž se kromě jedné špalety dochoval otvor závory. O složitějším vývoji svědčí též spára v severní zdi, vzdálená od nároží na šířku pilíře.

Nad nádvořím je relikt 44 m dlouhé blokové stavby, z níž stojí zdi 9,5 m širokého západního konce s úzkým okenním otvorem k jihu. Zřetelný je i půdorys čelní věžovité části 11 x 11 m a hrázky po dělicích zdech mezistěhlé části. Celek působí dojmem racionality českých karlovských hradních staveb, reprezentovaných Radyní a Kašperkem¹, jejichž je prozatím spolu s Ronovem u Útěchova jedinou známou moravskou replikou.

Počátky hradu dosud nebyly jasné. První zmínka je až r. 1411, kdy bratři Gebl a Štěpán z Hrušovan pohánějí Jana Veitmilnara ze Žerotic, že jim protiprávně drží "Hrádek řečený Lapikus i jiné zboží, což k tomu přísluší"². M. Trmač využil zmínku o Horní a Dolní Plavči a předpokládal, že Dolní Plavčí / s rotundou/ je nynější Plaveč, zatímco Horní je Lapikus³. Jedná se o mylnou interpretaci faktu, který částečně naznačuje již Fr. V. Peřinka⁴. Cituje názor A. Sedláčka, že neexistovaly dvě osady, nýbrž že se jedná o běžnou majetkovou dělu na dvě části. Samotné výrazné rozdělení obce nivou Jevišovky tuto myšlenku podporuje. Ve vesnici patrně nějaké panské sídlo existovalo již od 13. století. Hrad Plaveč se uvádí k r. 1358, kdy Filip z Loučky intabuluje dolní hrad Alšovi z Police⁵, a pak r. 1364, kdy na zboží a hradu Plavči jsou bratři Boček a Mikeš z Horní Plavče v nedlu⁶. Protože v roce 1390 se uvádí v Plavči tvrz⁷, zdá se, že šlo o shodný objekt v nížinné poloze v Dolní Plavči, patrně v prostoru dnešního zámku s rotundy⁸, který se ve středověku, jak tomu bylo i v jiných případech, nazýval střídavě hradem a tvrzí.

Za to r. 1387 se hovoří o Kunce, pozůstalé po Bočkovi z Hrádku⁹, jenž se ještě r. 1378 píše z Horní Plavče¹⁰. Boček jí r. 1376 zapsal věno v Rudlicích, Vevčicích a Mackovicích¹¹, o které jde i v dědictví r. 1387. Konečně v r. 1416 kupuje Jan Veitmilnar z Žerotic od Zikmunda a Elšky, dcer Bočka z Hrádku, ves Rudlice a Vevčice s příslušenstvím¹². Nelze však rozhodnout, zda kupuje zboží i s hrádkem, jímž byl v r. 1411 "řečený" Lapikus, a po němž se psal i Boček, zemřelý před r. 1387 a Mikšík v letech 1386-1398¹³, protože Jan Veitmilnar ze Žerotic podle púhonu Štěpána a Gebla z Hrušovan držel "Hrádek řečený Lapikus" protiprávně již k výše uvedenému roku 1411¹⁴.

Celá věc se jeví tak, že po rozdělení nedlu držel Mikeš z Plavče Mikulovice, Psáry a Plaveč s hradem - tvrzí a Boček Rudlice, Vevčice a Čermákovice¹⁵, k nimž si vystavěl sídlo Hrádek - Lapikus. Pro tože se v souvislosti s Čermákovici r. 1381 jmenuje jistý Boček z Hrádku¹⁶, k dokončení výstavby hradu došlo zřejmě mezi léty 1378 - 1381. Stavbu hradu můžeme pak vročit do období 1364 - 1381, do doby před vypuknutím bojů mezi markraběcími bratry lucemburské sekundogenitury.

Zánik hradu je možno patrně přičíst na vrub česko - uherských válek, neboť r. 1508 se uvádí již jako "pustý hrad Lapykus"¹⁷. Nelze však vyloučit ani časnější zánik již během husitských válek a v období feudálních rozběrů ve čtyřicátých letech 15. století.

Při povrchovém průzkumu a zaměření dochovaných stavebních reliktů v listopadu 1983 bylo získáno celkem 7 zlomků keramiky a jeden železný předmět - plochý pásek se zaoblenými konci, dlouhý 14 cm a o průřezu 1,3 x 0,35 cm. Soubor keramiky tvoří 2 zlomky podhrdlí, výduť zdobená hustými, širokými, mělkými žlábkami, 3 atypické výduť a zlomek dna. 6 zlomků je šedočerné barvy povrchu, šedé a šedočerné barvy lomu a v jednom případě s šedočerným nátěrem. Střepy jsou tvrdě vypáleny a hmota obsahuje jako ostřivo středně zrnitý písek a stopové slídy. Zlomek dna je černé barvy povrchu i lomu a obsahuje tuhu, středně zrnitý písek a stopy slídy. Soubor je příliš nevýrazný pro přesnější datování a rámcově jej lze zařadit do 14. až 15. století. V prostředí jihozápadní Moravy se tomuto datování nevyvíká ani keramika s hmotou obsahující větší množství tuhy¹⁸.

Poznámky:

1 D. Menclová, České hrady, díl druhý, Praha 1972, 63-72.

2 PB II. 218 č. 981.

3 M. Trmač, Lapikus stále záhadný . . . ., Jižní Morava 7, 1971, 200.

4 Fr. V. Peřinka, Vlastivěda moravská, Znojemský okres, Brno 1904, 423.

5 ZDB III, 33 č. 293; Castrum Plawcz inferius. Dolní hrad nemusí znamenat existenci hradu horního, tedy druhého, ale mohlo jít o dělu sídla jako např. v případě Choustníku a Rokštejna.

6 ZDB IV, 51 č. 112; Mixo et Boczko fratres dicti de superiori Plawcz cum bonis omnibus et Castro.

7 ZDB VII, 198 č. 872; in Plawcze cum Municione.

8 Srov. V. Nekuda-J. Unger, Hrádky a tvrze na Moravě, Brno 1981, 236-237.

9 ZDB VII, 184 č. 603; Cunca relicta Boczkonis de Hradek.

- 10 ZDB VI, 132 č. 570; Boczkoni de Superiori Plawcze.
- 11 ZDB VI, 126 č. 477; Boczek de superiori Plawecz Kuncze vxori sue ...
- 12 ZDB XI, 304 č. 265; int. 1416. Jednalo se o Jana Krabice z Veitmile; srov. J. Pilnáček, Staromoravští rodové, Brno 1972. 267-268.
- 13 ZDB VII, 178 č. 512; VIII, 218 č. 63.
- 14 PB II, 218 č. 981; dcera Gebla z Hrušovan Anna měla za manžela syna Jana z Veitmile Dobeše; srov. J. Pilnáček, op. cit., 267.
- 15 Celou situaci kolem predikátu z Hrádku znejasnil J. Pilnáček, op. cit., 197 - 198, podle něhož seděli na Hrádku u Nové Říše /Červeném Hrádku/. Červený Hrádek však nepřipadá v úvahu /srov. J. Pilnáček, op. cit., 247 - 248; L. Hosák, Historický místopis země Moravskoslezské, Praha 1938, 168/ a jiná lokalita tohoto místního jména na jihozápadní Moravě není. Větší část tohoto dílu panství Lapikus zůstala u Žerotic až do spojení s jevišovickým panstvím v r. 1560.
- 16 ZDB VI, 148 č. 851; Branssud de Czrmancouicz /Boczkoni de Hradek/.
- 17 ZDB XVIII /sv. II., ed. T. Kalina/, 128 č. 24.
- 18 J. Bláha, Zjišťovací výzkum na hradě Šternberku a některé problémy keramiky vrcholného středověku na jihozápadní Moravě. In: Referáty z I. pracovní porad mladých archeologů oblastních a městských muzeí se zvláštním zřetelem k problematice historické archeologie na Moravě konané v Mikulově 11. - 12. března 1970, příloha VVM XXII, 1970, č. 3, 8. Materiál je uložen v AÚ ČSAV Brno.

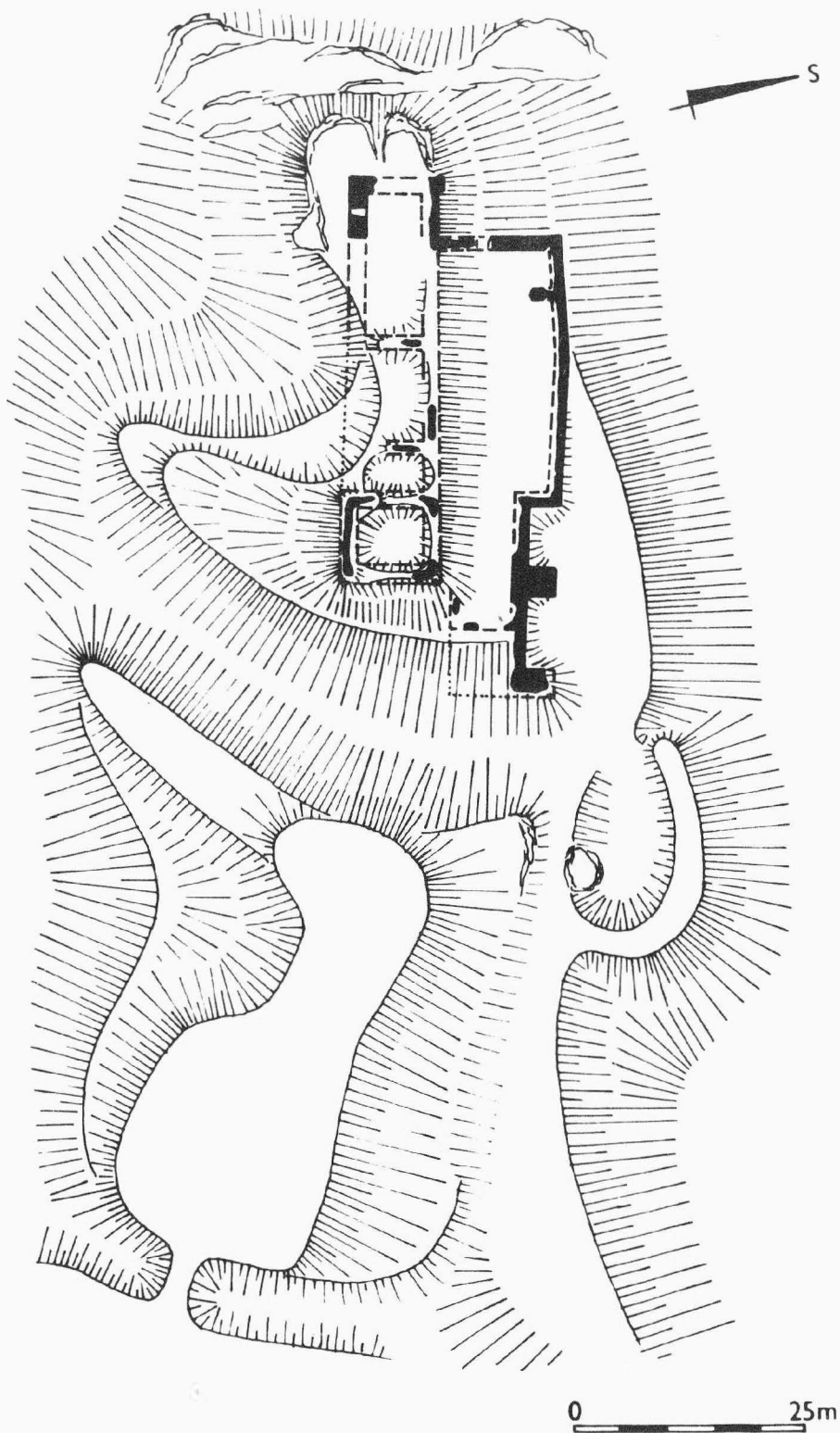
Oberflächenuntersuchung der Burg Lapikus, Katastralgebiet Plaveč /Bez. Znojmo/. Die Ruine der Burg befindet sich 2,2 km westnordwest von Plaveč auf einer felsigen Sporen-lage, die westnordwestlich ober dem Bogen des Plenkovický Baches ausläuft. Der Nacken der Sporen-lage ist von einem 8 m breiten Graben durchschnitten, hinter dem eine fast 50 m lange Vorburg liegt, und hinter dieser ein weiterer grosser Nackengraben, der den eigentlichen Burgkern schützte. Er bestand aus einem grossen Hofplatz auf der Nordseite, der von einer, in einer 43 m Länge erhaltenen, Umfriedungs-mauer umgeben war, und oberhalb des Hofplatzes auf der Südseite befindet sich das Relikt eines 44 m langen Blockbaues, von dem die Mauern des 9,5 m breiten westlichen Endes stehen und deutlich ist ausser anderem auch der Grundriss des turmförmigen Stirnteiles im Ausmasse von 11 x 11 m. Zu dem Grundriss-sche-ma von Lapikus finden wir Analogien bei böhmischen Karls - Burgbauten, die z. B. durch Radyň und Kaš-perk und in Mähren durch Ronov bei Útěchov repräsentiert sind. Aufgrund der Analyse schriftlicher Quel-len sowie der Baudisposition entstand die Burg in den Jahren 1364 - 1381 und wüstete spätestens während der böhmisch - ungarischen Kriege, denn im Jahre 1508 wird sie bereits als verödet angeführt. Der nicht zahlreiche Komplex an Keramik, der bei der Oberflächenuntersuchung gewonnen wurde, kam rahmenhaft in das 14. - 15. Jahrhundert datiert werden.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM HRADU LEVNOVA-KETKOVICKÉHO HRADU K. Ú. KETKOVICE
/okr. Brno - venkov/

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno, Miroslav Plaček, Strážnice
/Obr. 33/

Ruina Levnova je situována na skalnatém zakončení ostrožny /375 m n.m./ nad soutokem Chvojnice s Oslavou, 2,8 km jihozápadně od Ketkovic, okr. Brno - venkov. Skalnaté srázy /s převýšením 110 m/ po-skytovaly přirozenou ochranu ze tří stran a přístup byl pouze z rozlehlé náhorní plošiny severovýchodně od hradu, oddělené od konce ostrožny přirozenou depresí prohloubenou uměle v mohutný, 35 m široký pří-kop. Na snížené východní straně zadní části jsou zbytky původní brány s přízemím, zapuštěným částečně do skály. Za branou bylo dolní nádvoří, jehož ohradní zeď nad skalní stěnou je pročleněna třemi mohut-nými opěráky a ukončena na jihozápadě skaliskem. Ve svahu severozápadním směrem jsou stopy hradby horního nádvoří, která se připojovala k blokové stavbě na samém vrcholku. Skládala se ze dvou částí v půdoryse zalomených. Přední severovýchodní, dlouhá cca 23 a široká 10 m, měla zdi 2,6 m silné a obsa-hovala dva prostory s příčkou silnou 1,2 m. Ze zadní, dlouhé cca 19 m a přibližně 7,5 m široké, zůstaly jen náznaky zdí. Ukončena byla nad skalnatou průřvou mezi ní a dalším nevelkým skaliskem, které je již beze stop zdíva, a jímž počíná hřeben klesat k soutoku. Velké zřícené bloky zdíva v příkopě severně a se-verovýchodně od blokové stavby /paláce/ na vrcholu mohou souviset s plánovitou destrukcí hradu, připomínanou písemnými prameny na podzim roku 1442. Proti útoku z plošiny je hrad ochráněn široce rozepjatým předhradím zcela neobvyklého tvaru. Východní srpovitá část je na vnější straně opatřena valovitou vyvý-šeninou, probíhající dále středem předhradí a oddělující západní, o něco nižší část, napojenou na severu takřka v pravém úhlu. Čelní příkop široký 10 - 15 m obrysy předhradí kopíruje, a má proto vlnovitý tvar. Zdá se, že se jedná o dvě fáze výstavby, a že starší část nekryla dostatečně hrad, takže došlo k rozšíře-ní západním směrem, kam do snížené části byl snad přeložen i vstup.

Hrad byl donedávna nazýván Ketkovickým hradem a k jeho novějšímu jménu se pochopitelně nevztá-hovaly žádné historické zprávy. Jasno přinesla teprve práce V. Voldána¹, kde hrad je přesvědčivě zto-tožněn s hradem Levnovem, připomínaným poprvé r. 1346 jako majetek panů z Lipé². R. 1358 je doložen Léva z Levnova, snad stavebník hradu³. Jako hrad se znovu uvádí r. 1437⁴, ale r. 1442 byl dobyt stavy

Obr. 32

Hrad Lapikus / obec Plaveč, okr. Znojmo/. Půdorys terénní situace a pozůstatků hradu. Plně - obnažené a dochované zdivo, tečkovaně a čárkovaně - předpokládaný průběh zdiva. - Grundriß der Terrainsituation und der Burgüberreste. Volle Linie - bloßgelegtes und erhaltenes Gemäuer, punktiert und gestrichelt - vorausgesetzter Verlauf des Gemäuers. Kresba - Zeichnung: M. Plaček.

P ŘEHLED V Ý Z K U M Ů 1983

Vydává:	Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor:	akademik Josef P o u l í k
Redaktoři:	Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Řihovský
Překlady:	Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby:	A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě:	stříbrné nákončí opasku z kostrového hrobu z období stěhování národů v Boroticích /okr. Znojmo/
Tisk:	Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov, provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo:	ÚVTEL - 73332
Vydáno jako rukopis:	400 kusů - neprodejně